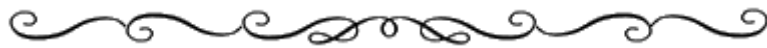

Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΤΟΝΟΥ ΣΤΑ ΣΥΝΘΕΤΑ ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

- α) Κανένας σύνθετος ρηματικός τύπος της αρχαίας ελληνικής γλώσσας δεν τονίζεται πριν από την προπαραλήγουσα, υπακούοντας στο σταθερό αυτό κανόνα τονισμού [**Νόμος της τρισυλλαβίας**] (βλ. ΓΑΕ, σχολικό εγχειρίδιο, σελ. 17, § 38, 1).
- β) Ο τόνος στα σύνθετα ρήματα της αρχαίας ελληνικής γλώσσας δεν ανεβαίνει, σε κανένα ρηματικό τύπο, πιο πάνω από τη λήγουσα της πρόθεσης, όταν αυτή είναι δισύλλαβη (η πρόθεση είναι σε κάθε περίπτωση το α' συνθετικό του ρηματικού τύπου).
- γ) Στους σύνθετους ρηματικούς τύπους της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, με μονοσύλλαβη ή δισύλλαβη πρόθεση, ο τόνος ανεβαίνει στην πρόθεση (ή στη λήγουσα της δισύλλαβης πρόθεσης), μόνο στην περίπτωση που το επιτρέπει η λήγουσα της λέξης, η οποία στην περίπτωση αυτή πρέπει να είναι βραχύχρονη. Σε κάθε περίπτωση, δηλαδή, ισχύει ο **νόμος της τρισυλλαβίας**, ο οποίος απαγορεύει να τονίζεται η προπαραλήγουσα σε μία λέξη που έχει μακρόχρονη λήγουσα (βλ. ΓΑΕ, σχολικό εγχειρίδιο, σελ. 18, § 38, 2).
- δ) Οι μετοχές και τα απαρέμφατα των σύνθετων ρημάτων της αρχαίας ελληνικής γλώσσας διατηρούν, σε κάθε περίπτωση, τον τόνο τους σταθερό, σαν να μην ήταν σύνθετα.

ΕΙΔΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΓΚΛΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΧΡΟΝΩΝ

Οριστική Έγκλιση (για τον Ενεστώτα)

Τα ρήματα **φημί, οἶδα, εἰμί, εἶμι, κεῖμαι**, όταν είναι σύνθετα με πρόθεση, ανεβάζουν τον τόνο στην προπαραλήγουσα, εκτός από τους τύπους ἴασι(ν), ἴσασι(ν), κείμεθα, που τονίζονται κανονικά.

Υποτακτική Έγκλιση (για τον Αόριστο Β')

Τα ρήματα **ἔχω – ἔχομαι και ἔπομαι** στον αόριστο β', όταν είναι σύνθετα, ανεβάζουν τον τόνο στην πρόθεση (αν η πρόθεση είναι δισύλλαβη, ο τόνος μεταφέρεται στην τελευταία συλλαβή της). Οι τύποι **σχώμεθα** και **σπώμεθα** παραμένουν σταθεροί ως προς τον τόνο.

Επίσης, ο τόνος ανεβαίνει στην υποτακτική του αορίστου β' του ρήματος **ἵεμαι**, όταν είναι σύνθετο, στα εξής πρόσωπα: **πρόηται** (γ' ενικό), **πρόησθε** (β' πληθυντικό), **πρόωνται** (γ' πληθυντικό). Υπάρχουν όμως και οι τύποι: **προῆται, προῆσθε, προῶνται** (χρησιμοποιούνται εναλλακτικά).

Ευκτική Έγκλιση (για τον Αόριστο Β')

Τα ρήματα **ἔχω – ἔχομαι και ἔπομαι** στον αόριστο β', όταν είναι σύνθετα, ανεβάζουν τον τόνο. Οι τύποι **σχοίμην – σχοίμεθα, σποίμην – σποίμεθα** παραμένουν ως προς τον τόνο σταθεροί. (**Σημείωση:** η ευκτική αορίστου β' του ρήματος **ἔχω**, όταν αυτό δεν είναι σύνθετο, είναι: **σχοίην, σχοίης** κτλ. Στην περίπτωση που το ρήμα είναι σύνθετο, σχηματίζει την ευκτική του αορίστου β' ομαλά: **-σχοίμι, -σχοίς, -σχοι** κτλ.).

Στην ευκτική αορίστου β' του ρήματος **ἵεμαι**, αν το ρήμα είναι σύνθετο, ο τόνος ανεβαίνει, στα εξής πρόσωπα: **πρόειο** (β' ενικό), **πρόειντο** (γ' πληθυντικό). Υπάρχουν και οι τύποι: **προεῖο, προεῖντο**, καθώς επίσης και οι **πρόοιο – προοῖο, προοῖντο –προοῖντο**.

Προστακτική Έγκλιση

α) Οι δισύλλαβες προστακτικές των βαρύτονων φωνηεντόληκτων, των αφωνόληκτων και των συνηρημένων ρημάτων της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, όταν είναι σύνθετες, ανεβάζουν τον τόνο στην προπαραλήγουσα στο β' ενικό πρόσωπο. Όσες δεν είναι δισύλλαβες, αλλά τρισύλλαβες, τότε τονίζονται **πάντα** στην προπαραλήγουσα της προστακτικής, στο β' ενικό πρόσωπο (είτε πρόκειται για απλά είτε για σύνθετα ρήματα). Οι παραπάνω διευκρινήσεις αφορούν την ενεργητική και τη μέση φωνή, στους χρόνους ενεστώτα και αόριστο.

β) Οι σύνθετες δισύλλαβες προστακτικές **όλων** των ρημάτων της ενεργητικής φωνής του αορίστου β' τονίζονται στο β' ενικό πρόσωπο στην προπαραλήγουσα. (ισχύει και για τις πέντε προστακτικές: **ἐλθέ, εἰπέ, λαβέ, εὐρέ, ἰδέ**).

γ) Οι τρισύλλαβες προστακτικές των ρημάτων της ενεργητικής φωνής του αορίστου β' τονίζονται **πάντα** στο β' ενικό πρόσωπο στην προπαραλήγουσα (είτε πρόκειται για απλά είτε για σύνθετα ρήματα).

δ) Το ρήμα **ἔχω** έχει προστακτική ενεργητικού αορίστου β', στο β' ενικό πρόσωπο, **σχές**. Όταν ο τύπος αυτός είναι σύνθετος, τονίζεται **πάντα στην παραλήγουσα** και ποτέ στην προπαραλήγουσα (πρβλ. παραπάνω, γενικός κανόνας [β]).

Οι τύποι **σχέτε** (β' πληθυντικό Ε.Φ.), **σχέσθε** (β' πληθυντικό Μ.Φ.) και **σπέσθε** (β' πληθυντικό Μ.Φ.) της προστακτικής αορίστου β' των ρημάτων **ἔχω – ἔχομαι** και **ἔπομαι**, τονίζονται στην προπαραλήγουσα, όταν είναι σύνθετοι.

Τα ρήματα **ἔχομαι** και **ἔπομαι** έχουν προστακτική μέσου αορίστου β', στο β' ενικό πρόσωπο, **σχοῦ** και **σποῦ** αντίστοιχα. Οι προηγούμενοι μονοσύλλαβοι τύποι της προστακτικής, όταν είναι σύνθετοι με μονοσύλλαβη πρόθεση, τονίζονται στη λήγουσα (δεν επηρεάζεται ο τονισμός τους). Όταν όμως είναι σύνθετοι με δισύλλαβη πρόθεση, τονίζονται στην παραλήγουσα (επηρεάζεται η θέση του τόνου τους).

Όλες οι άλλες προστακτικές των ρημάτων του μέσου αορίστου β', στο β' ενικό πρόσωπο, εφόσον δεν είναι μονοσύλλαβες, τονίζονται **πάντα** στη λήγουσα (είτε είναι απλές είτε σύνθετες).

ε) Η προστακτική ενεστώτα των ρημάτων **φημί, οἶδα, εἰμί, εἶμι, κεῖμαι** στο β' ενικό και πληθυντικό πρόσωπο, όταν είναι σύνθετη, τονίζεται στην προπαραλήγουσα.

στ) Σχετικά με τις προστακτικές των ρημάτων της Β' Συζυγίας στον αόριστο β' και με τις προστακτικές κάποιων βαρύτονων ρημάτων της Α' Συζυγίας, που όμως σχηματίζουν αόριστο β' κατά τα ρήματα σε – μι, σημειώνουμε τα εξής:

Οι προστακτικές των αορίστων β': **ἔστην** (ρ. ἵσταμαι), **ἔδωκα** (ρ. δίδωμι), **ἔθηκα** (ρ. τίθημι), **ἦκα** (ρ. ἵημι), **ἔγνων** (ρ. γινώσκω), **ἔβην** (ρ. βαίνω), **ἔδραν** (ρ. διδράσκω), **ἔδυν** (ρ. δύομαι): στο β' ενικό και πληθυντικό πρόσωπο, όταν είναι σύνθετες, ανεβάζουν τον τόνο στην πρόθεση (ή στη λήγουσα της πρόθεσης, αν αυτή είναι δισύλλαβη).

Οι προστακτικές των αορίστων β': **ἐδόμην** (ρ. δίδομαι), **ἐθέμην** (ρ. τίθεμαι), **εἶμην** (ρ. ἵεμαι): στο β' ενικό πρόσωπο, όταν είναι σύνθετες με δισύλλαβη πρόθεση, ανεβάζουν τον τόνο στην παραλήγουσα. Όταν είναι σύνθετες όμως με μονοσύλλαβη πρόθεση, δεν ανεβάζουν τον τόνο (δεν επηρεάζεται ο τονισμός τους). Στο β' πληθυντικό πρόσωπο, οι ίδιες προστακτικές, όταν είναι σύνθετες, σε κάθε περίπτωση τονίζονται στην προπαραλήγουσα.

[Εξαίρεση: η προστακτική αορίστου β' του ρ. **ἵεμαι** (**οὔ**), όταν είναι σύνθετη με δισύλλαβη πρόθεση που έχει πάθει έκθλιψη, δεν ανεβάζει τον τόνο (δεν επηρεάζεται ο τονισμός της)].

